

LA VIOLÈNCIA VERS LES DONES

la seva representació en la cultura audiovisual

Recurs adreçat a professionals de l'àmbit de l'educació de persones adultes

LA VIOLÈNCIA VERS LES DONES

la seva representació en la cultura audiovisual

Recurs adreçat a professionals de l'àmbit de
l'educació de persones adultes

**Amb itineraris recomanats per a
professorat d'educació secundària,
batxillerat i cicles formatius, i per a professionals
d'educació en el lleure.**

Recurs elaborat per Drac Màgic
i l'Ajuntament de Barcelona

ÍNDEX

Salutació	5
Presentació del recurs pedagògic	7
Blocs de treball	9
Bloc 1. Els mitjans de comunicació audiovisual i la representació de la violència	10
1.1 La violència com a recurs narratiu	12
1.2 El tractament formal de la violència	14
1.3 La violència com a opció gratificant	18
Bloc 2. Ordre simbòlic patriarcal i violència	20
2.1 La societat patriarcal	22
2.2 L'ús de la violència	23
2.3 Ordre simbòlic patriarcal: punt de vista i ordre narratiu	25
2.4 Més enllà de les aparences: la naturalització de l'artifici	29
Bloc 3. La representació de l'alteritat i les identitats de gènere	30
3.1 La negació de la diferència i els discursos xenòfobs	32
3.2 El sistema sexe-gènere	35
3.3 L'imaginari arquetípic de la feminitat	38
3.4 Models masculins en transformació	45
3.5 L'ideal d'amor romàntic	47
Bloc 4. La representació de la violència exercida contra les dones	52
4.1 Les dones objecte	54
4.2 Violència masclista i formes de representació	56
4.3 Tractament informatiu: tòpics i estereotips	59
4.4 La por a l'agressió	61
4.5 La percepció condicionada de la realitat	62
4.6 L'experiència de realitat a les multipantalles	64

Materials complementaris	47
Anàlisi del film Amores que matan	47
Anàlisi del documental La mujer, cosa de hombres	49
Glossari	51
Altres referències	73
Materials del recurs	74
Filmografia	74
Sèries TV	75
Programes TV	75
Videoclips musicals	75
Imatges pictòriques, escultòriques i fotografies	75
Spots publicitaris	75
Publicitat gràfica	75
Premsa	75
Materials complementaris	76
Bibliografia complementària	76
Altres pel·lícules d'interès	77
Pàgines web d'interès	78

SALUTACIÓ

Els mitjans de comunicació són els espais de creació i de transmissió d'imatges i d'estereotips més poderosos de la societat actual. En aquest marc, la representació de les dones que s'hi realitza ha anat configurant un imaginari col·lectiu que té un pes important en les pautes de relació entre els sexes, i en els valors i comportaments que se'ls hi atribueixen. Això condiona de manera directa la nostra percepció i la nostra interacció social, i de retruc, la posició que els uns i les altres ocupem a la societat.

Els mitjans de comunicació construeixen imaginaris, i per tant són un dels agents de socialització amb un paper més destacat en la construcció dels rols socials de gènere. És per aquest motiu que l'esforç dels poders públics per eradicar la violència masclista no pot deixar d'adreçar-se, també, als mitjans de comunicació. És important desenvolupar estratègies de sensibilització i prevenció centrades en l'anàlisi del paper que tenen els mitjans en la representació de la violència contra les dones. Només així s'obtindrà una visió crítica que permeti superar els arquetips de gènere i, a la vegada, reconèixer i denunciar la utilització indeguda de la imatge de les dones.

En aquesta línia, la Regidoria de Dona i Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona ha marcat com a prioritat l'abordatge de la violència de gènere als mitjans de comunicació, i així es plasma en un dels objectius del *Pla municipal per a la igualtat d'oportunitats real i efectiva entre dones i homes (2012-2015)*, que s'orienta a "promoure el tractament no sexista de les dones en els mitjans de comunicació i en la publicitat, i vetllar per una imatge digna". El recurs que teniu entre les mans és, doncs, una eina per traslladar aquest objectiu a la pràctica, i per col·laborar en la sensibilització i la reflexió dels diferents sectors socials, en especial de l'educatiu (per la rellevància d'aquest en la transmissió de valors), entorn a com es conceptualitza la violència vers les dones als mitjans de comunicació.

Espero que aquest recurs pedagògic serveixi per començar a repensar com a agents actius i actives quines imatges rebem, i ser crítiques amb aquelles que puguin generar violència, per tal de seguir configurant un posicionament social que es basi en el principi d'igualtat entre dones i homes, i de dignitat i respecte vers les dones.

Francina Vila i Valls

Regidora de Dona i Drets Civils

PRESENTACIÓ DEL RECURS PEDAGÒGIC

Tal com indica el títol, aquest és un conjunt de materials didàctics destinats a entendre el paper que tenen els mitjans de comunicació audiovisuals en la representació de la violència contra les dones. S'adreça a professionals de centres de formació de persones adultes, amb itineraris recomanats per a professorat d'educació secundària, batxillerat i cicles formatius, i per a professionals d'educació en el lleure. Està concebut com un itinerari gradual que condueix el procés d'aproximació a aquest objecte d'estudi tot conjugant diferents perspectives: les dones en la representació iconogràfica, les bases socials de la violència patriarcal, la retòrica actual dels mitjans audiovisuals i els conceptes culturals que estan a la base de la pràctica de la violència masclista. En aquest trajecte, l'amplificació d'informació i la proliferació de comunitats creades a la xarxa digital s'ha desenvolupat només en termes d'apunt indicatiu, tot entenent que mereix una aproximació monogràfica i un tractament específic que depassa els límits i el format d'aquest material.

El propòsit és subministrar materials d'anàlisi, com ara fragments de pel·lícules, de programes televisius, publicitat, pintura, fotografia, productes multimèdia i còmic, i oferir-los com a material de treball, tot suggerint algunes indicacions que faciliti

fin la seva interpretació.

Els materials seleccionats per a l'anàlisi els trobareu en el DVD que forma part d'aquesta maleta. En el quadern hi veureu l'explicació dels conceptes bàsics i les preguntes que es suggereixen davant de cada imatge, document o fragment proposat.

Les activitats plantejades tenen l'objectiu de proposar una pràctica poc freqüent: reflexionar sobre els mitjans de comunicació audiovisuals i descobrir els seus significats. Mitjançant les qüestions plantejades a cada activitat, la persona dinamitzadora podrà acompanyar el procés i adaptar les respostes i interpretacions segons les seves conveniències. Molt sovint, la intenció de les activitats és provocar una reflexió individualitzada i col·lectiva que posi en evidència els prejudicis adquirits pel que fa a la representació dels models femenins i masculins. En aquests casos serà important conduir el treball de manera que promogui el debat i que permeti manifestar les incomoditats, aclarir les possibles confusions o plantejar la superació de les categories identitàries preestablertes.

L'ordre en què es desenvolupa aquesta proposta d'anàlisi és evolutiu. Per tant, és aconsellable tre-

ballar seguint la progressió indicada dels blocs. S'ofereixen quatre itineraris diferenciats: dos per a professionals de centres de formació de persones adultes (versió extensa i versió reduïda) i uns altres dos per a professorat d'educació secundària, bat-

xillerat, cicles formatius i professionals d'educació en el lleure (versió extensa i versió reduïda). Tots aquests recorreguts s'especifiquen en l'índex d'activitats.

Recursos necessaris per dur a terme l'activitat

DVD: inclòs al recurs
Ordinador: es necessita connexió

Pista del DVD

Itineraris
Groc: joves reduït
Rosa: joves extens
Verd: adults reduït
Blau: adults extens

1.2. EL TRACTAMENT FORMAL DE LA VIOLÈNCIA

Cada època representa la violència utilitzant uns mitjans i recursos específics d'acord amb el seu temps. A la nostra cultura, de caràcter preminentment visual, la televisió i el cinema utilitzen el ritme, l'enquadrament de les imatges, el so i la **posada en escena**, per donar d'una estètica més atractiva la violència.

ACTIVITAT 3

En els següents fragments, proposem examinar els recursos utilitzats per presentar la violència de forma espectacular.

Faig-se en aquestes seqüències dels films *Apocalypse Now* i *Los vingadors*.

A. Descriure les accions que s'hi representen.
B. Podem dir que es tracta de fets poc rellevants o, contràriament, són importants? Què ho indica?

Los vingadors, Joe Russo, 2011

Apocalypse Now, Francis Ford Coppola, 1979

BLOCS DE TREBALL

BLOC 1

**ELS MITJANS DE
COMUNICACIÓ
AUDIOVISUAL I LA
REPRESENTACIÓ
DE LA VIOLÈNCIA**

BLOC 2

**L'ORDRE
SIMBÒLIC
PATRIARCAL I
LA VIOLÈNCIA**

BLOC 3

**LA REPRESENTACIÓ
DE L'ALTERITAT I
LES IDENTITATS
DE GÈNERE**

BLOC 4

**LA REPRESENTACIÓ
DE LA VIOLÈNCIA
EXERCIDA CONTRA
LES DONES**